

державності. І хоча процес формування національної самосвідомості вже посилюється з початком російсько-української війни, він ще буде тривати не один десяток років і доти, доки українська більшість не буде базуватися на здоровому етноцентризмі, основу якого становить не менш здоровий український націоналізм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бромлей Ю. В. Национальные процессы СССР: в поисках новых подходов. Москва, 1998. 179 с.
2. Кресіна І. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси: Етнополітичний аналіз : монографія. Київ : Вища школа, 1998. 390 с.
3. Кулішенко Л. Національна свідомість крізь призму світоглядних позицій українців. URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/39518/27Kulishenco.pdf?sequence=1> (дата звернення: 19.09.2022).
4. Мала енциклопедія етнодержавознавства / за ред. Ю. І. Римаренка. Київ : Генеза, 1996. 942 с. URL : <https://archive.org/details/etnoderzhavoznavstvo/page/n103/mode/1up?view=theater> (дата звернення: 17.09.2022).
5. Ряшко О. В., Ряшко В. І. Формування національної самосвідомості як важливого чинника патріотизму у майбутніх працівників правоохоронних органів України. URL : <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/may/2419/vnulpurn201582466.pdf> (дата звернення: 15.09.2022).

Мешко Галина Михайлівна

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки
та менеджменту освіти

Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна

Мешко Олександр Іванович

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології

Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У сучасних умовах особистісним і суспільно затребуваним показником успішної професійної діяльності, індикатором якості професійного життя та необхідною умовою інноваційного розвитку закладу освіти є

конкурентоспроможність педагога. Реальна педагогічна дійсність вимагає від педагога адекватних реакцій на технології, які постійно змінюються, складні ситуації невизначеності в освіті й суспільстві загалом, орієнтацію на соціально значущі пріоритети. Суспільству потрібні конкурентоспроможні педагоги, які готові успішно позиціонувати себе на ринку праці і в професійній діяльності, здатні адаптуватися до динамічних вимог і запитів, вміють вирішувати нестандартні завдання в нестандартних ситуаціях, відзначаються прагненням до саморозвитку і самореалізації.

Аналіз наукової економічної, соціальної і психологічної літератури свідчить про еkleктизм поняття «конкуренція» і трактування його як взаємодії в умовах протиборства. При цьому ступінь протиборства визначає рівень взаємодії – співробітництво, продуктивна конкуренція, змагальна конкуренція, суперництво чи конфронтація. Конкурентоспроможність означає здатність фахівця конкурувати, перевершити інших (конкурентів) у заданих умовах професійної діяльності завдяки наявності певних конкурентних переваг та унікальних здібностей. Конкурентоспроможність – це симбіоз, синтез професійних та особистісних характеристик, які забезпечують успішну соціалізацію в суспільстві й активну адаптацію у професійній діяльності.

Поняття «конкурентоспроможний педагог» хоч сьогодні і є надзвичайно актуальним, але ще недостатньо дослідженим. У психолого-педагогічній науці немає єдиного підходу щодо трактування поняття «конкурентоспроможність», відсутня концептуальна основа формування цього феномена у майбутніх педагогів. Учені, трактуючи це поняття, роблять акцент на особистісному, професійному аспектах, на успішності фахівця та ін. У контексті нашого дослідження заслуговує на увагу визначення конкурентоспроможності педагога як його «здатності бути більш затребуваним порівняно з іншими через низку особистісно-професійних якостей, які зумовлюють високий рівень фаховості у своїй сфері» [3].

До таких якостей належать: професійна відповідальність і надійність; мобільність, здатність швидко адаптуватися до нових змін і трансформувати їх у нові підходи до навчання; вміння аналізувати, прогнозувати; планувати і здійснювати власну діяльність у динамічних ситуаціях; рефлексивність, здатність правильно оцінювати свої плюси і мінуси, власні можливості; комунікабельність, конгруентність, асертивність, стресостійкість, резильєнтність; готовність ризикувати й не боятися нового; здатність думати стратегічно, позитивно й оптимістично, конструктивно взаємодіяти і долати професійні труднощі; вміння нетрадиційно підходити до розв'язання проблем; вміння не лише застосовувати нове, але й відмовлятися від звичного і застарілого; постійне прагнення до особистісно-професійного зростання; високий рівень працездатності [2].

Конкурентоспроможність майбутнього педагога є інтегральною характеристикою особистості студента, сукупністю індивідуальних та особистісних властивостей й охоплює здібності, риси характеру, потреби,

ціннісні орієнтації, стани, які дають змогу продуктивно функціонувати в педагогічній діяльності, успішно взаємодіяти з учнями, їх батьками, колегами по роботі, а також забезпечують особистісну самореалізацію. Конкурентоспроможність вважають компенсувальною характеристикою індивідуальності, яку можна формувати. Вивчення досвіду формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів на етапі професійної підготовки свідчить про відсутність комплексного вирішення цієї проблеми.

Формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів є органічною частиною цілісного процесу становлення особистості фахівця, формування його професійної компетентності та професійної культури і передбачає: розвиток стресостійкості і резильєнтності майбутніх педагогів, формування асертивної моделі їх поведінки, професійно-суб'єктної позиції і професійної відповідальності, готовності до інноваційної діяльності та конструктивного подолання професійних труднощів. Означені якості формуються і потребують змін в інтелектуальній, мотиваційній, емоційній, вольовій та інших сферах особистості майбутнього педагога.

Інтегральними характеристиками конкурентоспроможного педагога в психологічній літературі визначено такі базові характеристики особистості, як: особистісна спрямованість на професію, на інших людей, в тому числі колег по роботі, на себе як на професіонала, предметний аспект діяльності; професійна компетентність; емоційна. поведінкова, інтелектуальна гнучкість.

Психологічною основою освітніх проєктів і програм розвитку конкурентоспроможної особистості є принцип саморозвитку [1, с. 934]. Найважливішою умовою, яка дає змогу педагогу стати суб'єктом особистісно-професійного саморозвитку, є досягнення певного рівня професійної самосвідомості.

Розвиток конкурентоспроможної особистості – це розвиток рефлексивної особистості з позитивним психоенергетичним потенціалом, яка здатна планувати, організовувати свою діяльність і поведінку в динамічних ситуаціях, яка володіє новим стилем мислення, нетрадиційними підходами до розв'язання проблем, адекватним реагуванням у нестандартних ситуаціях [1, с. 936].

У формуванні конкурентоспроможності доцільно використовувати освітні можливості навчальних дисциплін, потенціал науково-дослідницької, громадської, суспільно орієнтованої і практико орієнтованої, волонтерської діяльності. Для цього потрібно застосовувати як традиційні методи навчання, так і методи активного навчання.

У процесі вивчення інтегрованого курсу «Педагогіка», зокрема змістового модуля «Вступ до педагогічної професії», увага зосереджується на висвітленні питань: про особливості професійної діяльності та особистості педагога, вимоги до особистості вчителя у координатах «Професійного стандарту вчителя» та суспільних запитів, особливості працевлаштування, професійну адаптацію, етапи професійного становлення і професіоналізації,

кар'єрне зростання, види кар'єри, рольову асиметрію, атестацію та сертифікацію педагогів, необхідність самовдосконалення і саморозвитку, готовність позиціонувати себе на ринку праці тощо. Студенти пізнають свої професійно значущі риси і якості, складають «Професійний рельєф особистості», отримують «матеріал» для роботи над собою. Під час вивчення курсу «Психологія» майбутні педагоги складають «Психологічну карту самопізнання». Для формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів доцільно використовувати невикористані резерви й освітні можливості саме психолого-педагогічних дисциплін.

Важливу роль в означеному аспекті відіграє діяльність Центру педагогічного консалтингу [4], який функціонує при кафедрі педагогіки та менеджменту освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Місією Центру є сприяння в особистісно-професійному зростанні педагогічних та керівних кадрів, створення умов для особистісно-професійного розвитку майбутніх учителів та керівників закладів освіти, створення можливостей для розвитку психолого-педагогічної компетентності студентів-майбутніх учителів та майбутніх менеджерів-керівників закладів освіти через проведення тренінгів, семінарів, круглих столів, майстер-класів, вебінарів тощо. Зокрема, запропонований нами психолого-педагогічний тренінг є діагностико-формувальною методикою і засобом формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів. Тренінг сприяє виявленню індивідуальних і особистісних якостей, які визначають рівень конкурентоспроможності, дає змогу цілеспрямовано формувати необхідні властивості та підвищувати рівень конкурентоспроможності фахівця. Тренінг орієнтований на розвиток таких властивостей, як прагнення до саморозвитку і професійного росту, конгруентність, асертивність, професійна стресостійкість, якостей, які необхідні для працевлаштування й успішної професійної діяльності.

Отже, конкурентоспроможність є визначальною характеристикою сучасного педагога, яка інтегрує в собі всі аспекти та умови його успішності у професійній сфері. Це актуалізує необхідність запровадження нових підходів до професійної підготовки майбутніх педагогів, які повинні враховувати формування та удосконалення індивідуальних і особистісних якостей студентів, спрямованих на підвищення їх конкурентоспроможності. Відтак, потребує розроблення система формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів на етапі професійної підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Варій М. Й. Загальна психологія : підручник. 2-е вид., випр. і доповн. Київ : «Центр учбової літератури», 2007. 968 с.
2. Мешко Г. М., Мешко О. І. Формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів як актуальна проблема теорії і практики професійної підготовки. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том XII: Якісні дослідження для покращення життя людини* / ред.: Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький. Конін – Ужгород – Перемишль : Посвіт, 2022. С. 88–90.

3. Повідайчик М. Педагогічні умови формування конкурентоспроможності майбутніх учителів математики. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2021. Випуск 1(48). С. 329–332. URL : <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2021.48.329-332>
4. Центр педагогічного консалтингу ТНПУ імені Володимира Гнатюка. URL : <http://fpp.tnpu.edu.ua/pidrozdili/centr-pedagogichnogo-konsaltingu>

Mykhalchuk Nataliia

Doctor of Psychology, Professor,
the head of the Department
of English Language Practice
and Teaching Methodology
of Rivne State University of the Humanities
Rivne, Ukraine

Khupavtseva Nataliia

Doctor of Psychology, Professor's assistant
of the Department of General Psychology and
Psychological diagnostics
of Rivne State University of the Humanities
Rivne, Ukraine

USE OF QUASI-COMMUNICATIVE TECHNIQUES IN THE PROCESS OF TEACHING STUDENTS IN THE CONDITIONS OF WAR

Introduction. Quasi-communicative techniques are a multifaceted phenomenon. In such a complex technique is a paradigm of combining linguistic, psychological and methodological characteristics, it is very difficult to determine some important objects of measurement [1; 2].

Results and their discussion. In order to achieve the effectiveness of learning the ways of quasi-communication with the text, the person needs to create all the necessary conditions for this, to interest children, to create an atmosphere that children do not pay attention to the above-mentioned shortcomings. The most important role in the process of teaching is played by controlling the skills and knowledge of pupils. Therefore, during the training of quasi-communication, the attention should be paid to controlling the level of oral communication skills training.

Consequently, when developing a system of exercises related to quasi-communicative technology, the teacher's attention should be paid to the level of knowledge of future teachers of the English language, the age and individual